

УДК 338.24.021.8.

Тебенко В.М.,
к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Анотація. Актуальною для економіки України є активізація інноваційної діяльності на всіх рівнях виробництва. Стаття присвячена висвітленню сутності поняття інноваційної активності промислових підприємств регіону. Проведені дослідження сучасного стану інноваційного розвитку промислових підприємств України, визначено фактори, що впливають на інноваційну активність підприємств.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційна активність, інвестиційний клімат, інвестор.

Постановка проблеми Ефективний розвиток національної економіки залежить головним чином від масштабів впровадження новітньої техніки та технологій. Проходження науково-технічної продукції від виробника до споживача – складний, багатоваріантний шлях, в якому задіяна велика кількість учасників, застосовуються різні методи та форми взаємодії. Активізація інноваційної діяльності на всіх рівнях є актуальною для економіки України і тільки інноваційний шлях розвитку забезпечить конкурентоспроможність продукції та підприємств завдяки постійному оновленню техніки й технологій, розширенню ринків збуту, ефективному використанню науково-технологічного потенціалу та стимулюванню його зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційної активності та інноваційного розвитку національної економіки привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Значний вклад у вивчення цих процесів внесли вітчизняні вчені: С.С. Арутюнян, В.М. Геєць, В.А. Гросул, А.В. Ключник, Г.І. Мерніков, Л.І. та інші. Питанням розвитку інноваційної політики та інноваційним процесам у промисловому виробництві приділено значну увагу у працях таких вітчизняних вчених, як О. Алейнікова, Ж. Говоруха, І. Зятковський, Г. Кульнева, С. Ковальчук, Л. Федулова, Є. Лазарева, Ю. Шипуліна та інших. Однак постійні зміни інноваційної активності промислових підприємств України, спричинені фінансово-економічними кризами початку ХХІ ст., вимагають подальших досліджень у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення сутності поняття інноваційної активності підприємств та дослідження сучасного стану інноваційного розвитку промислових підприємств України.

Виклад основного матеріалу. Економічне зростання країн значною мірою залежить від інноваційної активності підприємницьких структур, від їх прагнень, зусиль і здатності використовувати у своїй діяльності новітні технології, творчо підходити до визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого вдосконалювати та оновлювати продукцію, отримуючи більші доходи і зміцнюючи свої ринкові позиції.

Показники рівня інноваційної активності підприємств – це відносні показники, які характеризують ступінь участі підприємств у здійсненні інноваційної діяльності в цілому або окремих її видах протягом визначеного періоду. Рівень інноваційної активності підприємств зазвичай визначається як відношення кількості інноваційно-активних, тобто зайнятих будь-якими видами інноваційної діяльності, підприємств до загального числа обстежуваних за визначений період підприємств у країні, галузі, регіоні і т.д.

Інноваційна активність підприємств вимірюється декількома показниками: кількість інноваційно активних підприємств, обсяг реалізованої інноваційної продукції, обсяг інноваційних витрат, кількість впроваджених нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції. В таблиці 1 наведені дані про показники активності промислових підприємств України за останні 5 років.

Таблиця 1

Динаміка показників інноваційної діяльності у промисловості України

Показники		2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Кількість інноваційно-активних підприємств	Одиниць	1462	1679	1758	1715	1609
	в % до загальної кількості	13,8	16,2	17,4	16,8	16,1
Кількість підприємств, що впроваджували інновації	Одиниць	1217	1327	1371	1312	1208
	в % до загальної кількості	11,5	12,8	13,6	12,9	12,1
Загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності	млн.грн.	8045,5	14333,9	11480,6	9562,6	7695,9
Освоєно виробництво інноваційних видів продукції	найменувань	2408	3238	3403	3138	3661
	з них ,нових видів техніки	663	897	942	809	1314
Обсяг реалізованої інноваційної продукції в промисловості	млн. грн.	33697,6	42386,7	36157,7	35862,7	25669,0
	в % до загального обсягу	3,8	3,8	3,3	3,3	2,5
Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України	млн. грн.	13713	12630,6	13354,9	16053,4	7500,0
	в % до загального обсягу	40,7	29,8	36,9	44,8	29,1

Джерело: Сформовано автором на основі [1].

У 2014 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1609 підприємств, або 16,1% обстежених промислових підприємств. Найбільша кількість інноваційно активних підприємств припадала на Харківську область 191 підприємство (22,4 %), Львівську – 129 (16,4 %), Дніпропетровську – 109 (13,4 %), Запорізьку область – 108 (22,9 %).

Інноваційні витрати підприємств в 2014 році склали 7695,9 млн.грн.. Значна частина цих витрат пов'язана з придбанням машин, обладнання та програмного забезпечення – 5,1 млрд. грн. (або 66,5% загального обсягу інноваційних витрат). Витрати на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки склали 1,7 млрд. грн. (22,8 %), на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 47,2 млн. грн. (0,6%), інші витрати становили 0,8 млрд. грн. (10,1%).

На жаль, як і раніше, власні кошти підприємств залишаються основним джерелом фінансування інноваційних витрат – 6540,3 млн. грн. (84,9 % від загального обсягу фінансування). Обсяг коштів державного і місцевих бюджетів становив 349,8 млн. грн. (5,6 %), вітчизняних та іноземних інвесторів – 146,9 млн. грн.(1,9 %), кредитів – 561,1 млн. грн. (7,2 %).

Підвищення активності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств є однією з головних передумов стабільності та сталого розвитку економіки. Але водночас суб'єкти господарювання в умовах невизначеності стикаються з такими серйозними факторами, які перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності: нестача власних коштів, значні витрати на нововведення, недостатній рівень фінансової підтримки держави, високий економічний ризик, тривалий термін окупності інновацій.

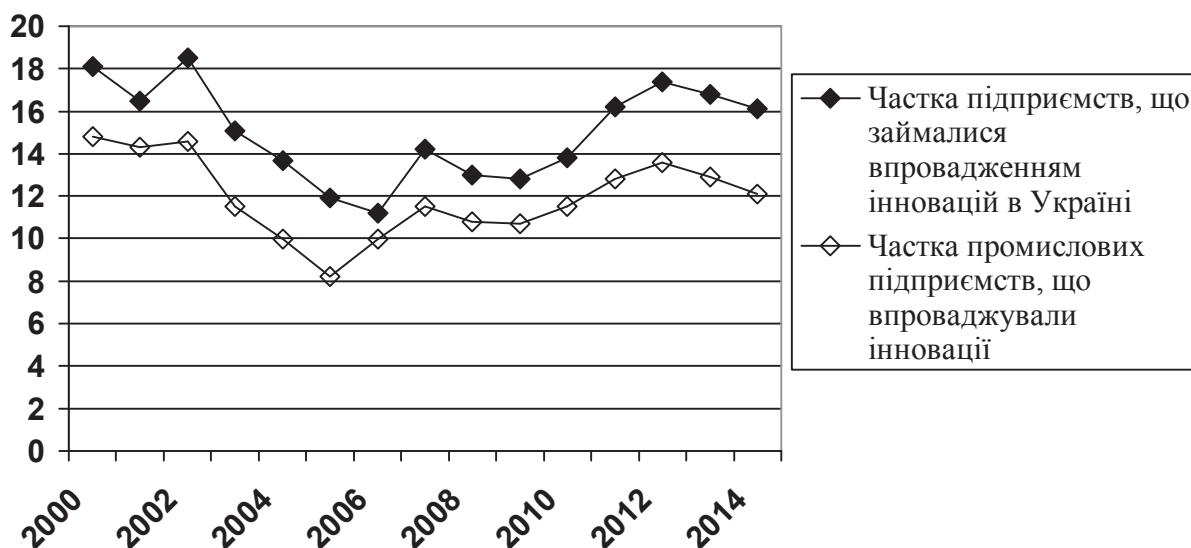

Рис. 1. Частка промислових підприємств України, що займалися впровадженням інновацій
Джерело: сформовано автором.

Крім цього, на інноваційний розвиток суттєво впливає недосконалість законодавчої бази, відсутність попиту на продукцію, нестача кваліфікованого персоналу, недостатній обсяг інформації про нові технології та ринки збуту.

Впровадження інновацій у 2014 р. здійснювали три чверті інноваційно активних промислових підприємств (1208). На 600 підприємствах було освоєно виробництво 3661 найменувань інноваційних видів продукції, з них 1314 – машини, устаткування, апарати, прилади. Нові технологічні процеси запровадили 614 підприємств. Кількість

процесів становила 1743, з них маловідходних, ресурсозберігаючих – 447.

У 2014 р. 905 промислових підприємств реалізували інноваційну продукцію на суму 25669 млн. грн. (або 2,5 % загального обсягу реалізованої промислової продукції), що менш рівня попереднього року на 10193,7 млн. грн. Лідерами за обсягами реалізованої інноваційної продукції серед підприємств регіонів є Полтавська область – 6519,5 млн. грн., Сумська – 2610,9 млн. грн., Харківська – 2609,8 млн. грн., Дніпропетровська область – 1563,1 млн. грн. (рис. 2).

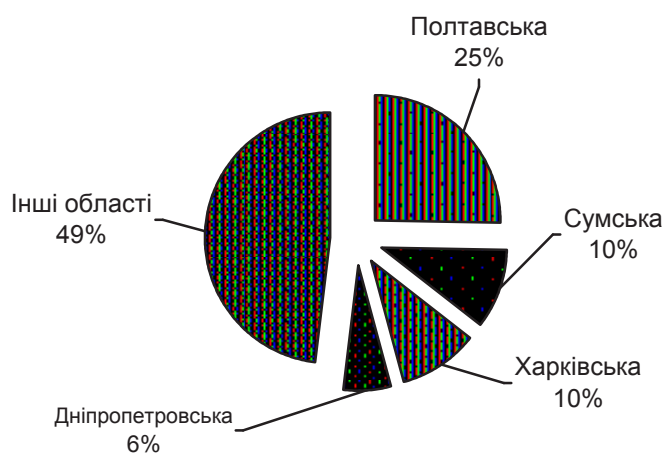

Рис. 2. Частка реалізованої інноваційної продукції підприємствами регіонів
Джерело: сформовано автором.

Реалізацію продукції за межі України здійснювали 295 підприємств, обсяг якої становив 7,5 млрд. грн. Майже кожне четверте підприємство реалізовувало на ринку нову продукцію. Обсяг такої продукції становив 7,1 млрд. грн., майже її половину (40%) 85 підприємств поставили на експорт. Значна кількість підприємств (787) реалізувала продукцію, яка була новою виключно для підприємства. Її обсяг становив 18,6 млрд. грн., чверть якої (25,6 %) 238 підприємств реалізували за межі України.

Можна виділити основні групи факторів, які визначають інноваційну активність виробників:

1. Зовнішні фактори, які можуть як обмежувати, так і сприяти інноваційному розвитку. Їх поділяють на:

а) загальноекономічні фактори (політичні та правові чинники, тенденції інноваційної діяльності в державі, розвиток інноваційної інфраструктури тощо), які впливають на макросередовища.

б) регіональні фактори (частка регіону в інноваційної діяльності держави, обсяг і структура інноваційних інвестицій регіону, його інноваційна інфраструктура, підтримка інновацій регіональними органами влади, інвестиційна привабливість регіону тощо).

2. Внутрішні фактори (галузева приналежність підприємств, наявність пільг і державної підтримки, матеріальних, фінансових, інформаційних та трудових ресурсів, фінансовий стан і результати діяльності виробника тощо).

Ці фактори пов'язані між собою та формують інноваційну активність суб'єктів господарювання. Вона визначається двома ос-

новними чинниками: станом інноваційного потенціалу підприємства та ефективністю системи управління інноваціями.

Зменшення кількості інноваційно активних підприємств, обсягів реалізованої інноваційної продукції, кількості освоєних інноваційних видів продукції поєднується з позитивною динамікою кількості поданих заявок на видачу патентів, що свідчить про наявність інтелектуального потенціалу, але недостатню його реалізацію. Перспективний розвиток інноваційної діяльності неможливий без підвищення інноваційної активності персоналу підприємств, оскільки інноваційна діяльність має розглядатись як використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу в господарській діяльності для створення нових конкурентоспроможних товарів та послуг.

Висновок. Однією з головних умов активізації інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств є її належне інвестиційне забезпечення. Існуюча у фінансовому секторі України ситуація характеризується відсутністю довгострокової стратегії розвитку, дефіцитом власних джерел інвестиційних ресурсів, неефективною амортизаційною політикою, нерозвиненістю ринку капіталів, і, як наслідок, обмеженням можливостей підприємства щодо використання якомога більшого числа джерел інвестування. Наведені недоліки зменшують потенційні можливості впровадження інноваційних проектів та гальмують здійснення інноваційної діяльності підприємства в цілому, незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання.

Список літератури:

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення / [Амоша О. І., Антонюк В. П., Землянкін А. І., Новікова О. Ф., Поручник А. М.]. – Донецьк : Ін-т екон. промисловості НАН України, 2007. – 328 с.
2. Гринько Т. В. Сутність інноваційної активності підприємства та її оцінка / Т.В. Гринько, Г.В. Єрмакова // БІЗНЕСІНФОРМ.- 2011.- № 11 - С. 62-64.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Захарченко О. С. Проблеми інноваційного розвитку промислових підприємств в Україні та формування стратегій інноваційних перетворень / О. С. Захарченко // Бізнес Інформ.- 2012. – № 2. – С. 57 – 61.
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2014 році. Статистичний збірник // [Відпов. за випуск О.О. Кармазіна]. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2015. – 255 с.

Summary. *Essence and level of industrial enterprises' innovative activity in the region are considered in the article. Factors affecting the innovative activity of enterprises are presented.*

Effective development of the national economy depends mainly on the extent of implementation of the latest techniques and technologies. Enhancing innovation at all levels is important for the Ukrainian economy. Only innovative way of development through continuous updating equipment and technology, expansion of markets, effective use of scientific and technological capacity and stimulate its growth can ensure competitiveness of products and companies.

The level of innovation activity of enterprises is calculated as the ratio of innovation-active (employed by any type of innovation) companies to the total number companies in the country, sector, region, that been surveyed for a certain period of time.

Increased of domestic enterprises' innovation activity is one of the main prerequisites for stability and sustainable economic development. Business entities under uncertainty faced with factors that hinder the implementation of innovation, including: lack of own funds, significant costs of innovation, insufficient financial support from the state, rather high economic risk, long payback innovation.

Key words: *investment, innovation, investment activity, investment climate and investor.*